

*DRIEMAANDELIJKS KONTAKTBLAD VAN DE
HEEMKUNDIGE KRING ' NORBERT DE VRIJTER '*

Tweede jaargang nr.12a januari 1986.

*Verantwoordelijke Uitgever :
" Norbert de Vrijter " v.z.w.
P.a. Jos Aerts, Boskant 17 2418 LILLE*

*Heemkundige Kring
" Norbert de Vrijter " v.z.w.
Lokaal: ' Hof d'Intere '
 Pastorijstraat 2
 2152 WECHELDERZANDE*

Rek.nr.954-7353871-55

UITNODIGING VOORSTELLING JAARBOEK - JAARLIJKSE TENTOONSTELLING.

Het bestuur van Uw Heemkundige Kring nodigt U graag uit op de voorstelling van ons derde jaarboek, welke gepaard gaat met de tentoonstelling:

MOLENS EN MOLENBOUW IN DE ANTWERPSE KEMPEN met een speciale kijk op onze vier deelgemeenten. Ter plekke kan U ook Uw jaarboek 1985 afhalen welke was inbegrepen in Uw lidgeld van het werkjaar 1985-1986.

De dagindelingen van de twee tentoonstellingsdagen, ZATERDAG 8 FEBRUARI en ZONDAG 9 FEBRUARI 1986, zien er als volgt uit:

ZATERDAG 8 FEBRUARI: 15u00: Opening van de tentoonstellingstweedaagse met openingsrede door dhr. Dr.J.P. Tricot,

voorzitter van de Nonniuskring (kring voor de studie van de geschiedenis van de geneeskunde te Antwerpen) en kleinzoon van de gekende Dr.Tricot -Royer en van de bij ons nog zeer bekende "madame Tricot" van Poederlee. Onze gast-spreker zal hier dieper ingaan op een artikel van ons jaarboek 1985: de pest in onze vier deelgemeenten in de zeventiende eeuw.

Tijdens en aansluitend op deze openingsrede biedt onze vereniging alle aanwezigen graag een gratis drink aan.

15u15 - 19u00.. gelegenheid om de tentoonstelling te bezoeken en Uw jaarboek af te halen

ZONDAG 9 FEBRUARI: 10u00 - 19u00: *tentoonstelling. In de loop van de namiddag komt een molenaar meer uitgebreide uitleg geven over de tentoongestelde voorwerpen.*

Naar aanleiding van het Jaar van het Bier (1986) ook voorstelling van een artisaan gebrouwen Belgisch bier.

Eveneens tijdens de tentoonstelling bakken wij voor U de echte smoutebollen in smout, geslagen door een waterslagmolen. Ook hier kan U de echte smout nog verkrijgen. Een gelegenheid dus voor de mensen die (nog) eens de smaak van echte smout willen proeven. De opbrengst ervan gaat natuurlijk naar ons restauratieproject van de LiLse slagmolen.

IEDEREEN is van harte welkom in de FEESTZAAL VAN DE GEMEENTELIJKE JONGENSSCHOOL te LILLE (Rechtestraat 69).

Deze tentoonstelling - met talrijke oude dorpszichten - kwam tot stand met de medewerking van v.z.w. Levende Molens en de molenaars van Gierle, Lille, Poederlee en Wechelderzande.

AFHALEN JAARBOEK 1985

Wij wensen nogmaals te benadrukken dat U als lid zelf Uw jaarboek 1985 moet komen afhalen op de bovengenoemde tentoonstelling, tenzij U in het begin van het vorige werk jaar buiten de 350,- frank lidgeld ook 50,- frank verzendingskosten had bijgevoegd. Indien U alsnog Uw jaarboek per post wil thuisbezorgd krijgen, dan dient U wel eerst 50,- frank over te schrijven of te storten op onze rekening nummer 954-7353871-55. Vergeet zeker niet op de mededelingstrook Uw naam en adres te vermelden.

POEDERLEE- HEGGESTOET 1987: ER ZIT SCHOT IN DE ZAAK.

In Poederlee is de(stoet)wagen voorgoed aan het bollen en alles laat voorzien dat poederlee in 1987 een opmerkelijke viering van het 575-Jarig bestaan van het Heggewonder tegemoet gaat. Op 14 januari werd overgegaan tot de stichting van de v.z.w. HEGGE-POEDERLEE die de belangen van de stoet zal behartigen. Het ontwerp van de stoet werd door het bestuur reeds goedgekeurd en de gekende akteur, Nolle Versijp, die tevens een waar kunstenaar met de tekenpen is, heeft reeds enkele stoetwagens mooi uitgetekend.

Onze heemkundige kring verleent de genoemde v.z.w. alle steun en zal ter gelegenheid van de viering 1987 een uitgebreide geschiedkundige studie over de Hegge te Poederlee op de markt brengen.

Door de zorgen van het gemeentebestuur zal de kapel tegen 1987 op verantwoorde wijze gerestaureerd worden.

NOG DE HEGGE TE POEDERLEE: FEESTEN KOST GELD. . .

De v.z.w. Hegge-poederlee is nog maar pas opgericht of daar komt het financiële duiveltje alom het hoekje kijken. Stoeten kosten inderdaad een pak geld ... Toch heeft dit bestuur een goede kijk op de zaak en om de financiële problemen van de stoet wat lichter te maken organiseert de v.z.w. Hegge-Poederlee op ZONDAG 23 FEBRUARI 1986 in het MOLLENHOF te Poederlee een reuzekaartprijskamp "Om-ter-meeste-slagen-halen". Kaarten om de goeie zaak heet dat dus. Inschrijven kan vanaf 13 uur mits 100,- frank inleg. Er zou een mooie prijzentafel voorzien zijn. En dat kan toch ook niet anders want poejel is en blijft toch het kaartersdorp bij uitstek. Of niet soms? Allen daarheen !!

GIERLE: GEDENKSTEEN IN DE KERK

In de vorige uitgave van ons kontaktblad vonden wij het gepast de aandacht te vestigen op de prachtig gerestaureerde gedenksteen die ingemetseld is in de zuidermuur van de kerk. Gierle blijkt zijn historische monumenten goed te kennen want prompt kregen wij van her en der uit Gierle de opmerking dat het niet de gedenksteen van FERDINAND Smolderen betrof maar wel die van zijn broer JAN GERARD Smolderen. Inderdaad: ere wie ere toekomt ! Dank aan de vele tipgevers !

WECHELDERZANDE: HUIDEVETTERIJ

Er wordt ernstig werk gemaakt van een studie over de huidevetterij die zich eertijds in de huidige huidevettersstraat bevond en waarvan de inboedel tenslotte naar Rijkevorsel werd overgebracht. Interessant voor deze studie zijn foto's en vooral getuigenissen van mensen die er gewerkt hebben of het vetten van huiden hebben meegemaakt. Mocht U zulke mensen kennen of gekend hebben of weet U nog ergens foto's hier of daar opgeborgen, dan zijn wij uitermate blij met een tip aan Rozette Van de Gender – Dillen, Moereind 22 tel. 03/312 49 03 of hoofdonderwijzer Jules Van Olmen.

LILLE: OUDHEIDKUNDIGE VONDSTEN

Tijdens het optrekken van zijn woning in Laagland nr.31 vond de heer J.Sels een uitzonderlijk mooie gepolijste bijl. Dit prachtig bewerkt exemplaar dateert vermoedelijk van het einde van de steentijdperk (ongeveer 3000 voor Christus) en is daarmee vermoedelijk het oudste teken van menselijk verblijf in onze gemeente ! Er zit geschiedenis in de grond te Lille !

WANDELING DOORHEEN DE SAGEN EN LEGENDEN ROND DE HAARLEBEEK TE LILLE

Wegens het overdonderende succes van de vorige WANDELING DOORHEEN DE SAGEN EN LEGENDEN ROND DE HAARLEBEEK, gemeenzaam "HEKSENWANDELING" genoemd, houdt de heemkundige kring 'Norbert de Vrijter' eraan, in samenwerking met de v.z.w. De Lilse Bergen en het Ministerie van Cultuur afdeling Volksontwikkeling, dit aantrekkelijk initiatief te herhalen voor de vele gegadigden die nog graag dit merkwaardig evenement willen meebeleven.

Inderdaad trekt op VRIJDAG 21 FEBRUARI 1986 "heksenmeester" Louis Verstappen met de hulp van drie ervaren gidsen weer door de Lilse en Gielse bossen om U in te wijden in de vele Lilse, Gielse, Wechelse en Vlimmerse sagen en legenden. Ontmoetingen met legendarische figuren zoals de Lilse en Wechelse heksen Mie Van Dore, Mie Verberten.. Fie Trut en Mie Wout; de geest van de vermoorde Croatische jonkheer; de Zwarte Honden; den Brandenden Scheper of de geest van Smalebroeken zijn niet onmogelijk. Opmerkelijk is echter wel dat de voornoemde sagen en legenden verteld worden op de plaats van het gebeuren zelf en dat deze merkwaardige verhalen een geschiedkundige achtergrond bezitten. Maar ... waarom het zelf eens niet meebeleven?

Om deel te kunnen nemen is inschrijven een vereiste. Dat kan mits telefonisch of persoonlijk contact met JOS WILLEMS, HEIEND 7 te 2418 Lille, tel.014/55 73 57 en mits een inschrijvingsgeld van

150,-fr. per persoon. Hierin zijn begrepen een deugddoende (?) heksendrank, een op het vuur geroosterde haring, brood en koffie + een drie uur durende wandeling.

Enkele praktische punten en afspraken:

- Samenkomst op parking B van het recreatiedomein De Lilse Bergen te Gierle.~
- Vertrek ten laatste 19 uur stipt!
- Zaklampen zijn hoe dan ook verboden! Stal- en petroleumlampen worden wel graag toegelaten.
- Aangepast wandelschoeisel wordt aanbevolen.
- De inschrijvingen worden op zaterdag 15 februari afgesloten. Haast U: het aantal deelnemers is beperkt!
- Alle inlichtingen op bovengenoemd adres.
- Deelnameprijsvermindering voor 3+ers en houders CJP-kaart.

-1-

HEEMKUNDIGE BIJDAGEN NR. 15.

Het bewogen leven van een poederleese veldwachter tijdens de Franse en Hollandse overheersing. (1770 - 1840).

PEETER ROOSBROECKX, geboren op 2 februari 1770 en gehuwd met Elisabeth Van Aelst, had twee zonen die geboren werden in 1800 en 1803 en woonde te Poederlee in een huurwoning in de helft van de Zielestraat. Deze doodgewone huisvader, zoals de meesten waren, verwierf echter het ambt van veldwachter, zoals blijkt uit zijn officiële benoeming op 15 Prairial van het republikeinse jaar II (nieuwe Franse tijdrekening)(l), zijnde 3 juni 1794. . Eerder vervulde hij de taak van vorster: deurwaarder en roeper van de schepenbank, maar de nieuwe Franse overheid verving dit ambt door dat van veldwachter, waardoor hij meer politionele bevoegdheden kreeg. Peeter Roosbroeckx was als Poeljelse vorster benoemd in 1792. Daarvóór oefende hij het beroep van zeeldraaijer uit.

Het ambt van veldwachter was grotendeels een ambt van eer: voor de grootte van het loon hoefde men dit ambt zeker niet uit te oefenen. Aanvankelijk was zijn wedde inderdaad een vergoeding in graan en deze kreeg hij met de gunst van en door de boeren. Gelukkig kreeg hij ook het roepgeld toebedeeld bij de openbare verkopen. In het jaar IX (1801) werd hem reeds een jaarwedde van 200 franse franken toebedeeld en in 1814 werd zijn wedde herzien op 200 franken plus een loopen graan welke de waarde had van rond de 100 franken. Later werd deze wedde op 300 franken gebracht en betaalde de gemeente ook zijn kledij. En inderdaad bewijst een telling van 1813 dat de veldwachter zeker niet tot de gegoede klasse van het dorp behoorde. Deze telling peilde naar het vermogen en de bezittingen van alle inwoners tussen de veertig en de zestig jaren oud. De klasse van meer begoeden bestond uit enkele landbouwers, wevers, zeeldraaijers, de smid en de kuiper (een molenaar had poederlee nog niet). Onze veldwachter werd ingedeeld bij diegenen die geen bezit aantoonde: acht dagloners, een wever en ook de onderwijzer-koster! Dat deze laatste ook tot deze klasse behoorde, is niet zo verwonderlijk als men weet dat hij te poederlee nog lange tijd in graan werd vergoed. poederlee was zeker en vast een arme gemeente met amper 594 inwoners in 1822.

Nochtans kon onze veldwachter lezen en schrijven en sprak hij zelfs een mondje Frans want op vraag van de sous-prefet (huidige arrondissementscommissaris) van Turnhout of de veldwachter al dan niet tweetalig was en zijn processen-verbaal

- 2 -

juist kon opmaken, antwoordde de maire (burgemeester) van Poederlee in november 1810: "Il sait très bien Lire et écrire le flamand et parle un peu le français mais ne peut point rédiger ses proces-verbaux". Voor de uitoefening van zijn ambt was hij "Très zélé et actif": zeer trouwen aktief.

Tijdens het Franse regime was hij te Poederlee niet zo geliefd om reden dat hij genoodzaakt was mee te werken aan de pijnlijke oproeping van de "conscrits" de jongens die verplicht werden in de Franse legers te dienen (2). Verder stond hij noodgedwongen in voor het opzoeken en aangeven van deserteurs; de uitvoering van de Franse opeisingsbevelen van de zware en menigvuldige leveringen van rogge, tarwe, haver, hooi, strooi, hout en paarden voor het gehate Franse leger en het wegvoeren van deze karrevrachten naar de verschillende legerplaatsen in het Departement des Deux-Nèthes (huidige provincie Antwerpen).

In mei 1815 begonnen de problemen voorgoed. Te Poederlee logeerde een afdeling van het "l'armée prussienne" (afdeling van het Franse leger) en zij eisten een contingent rogge en haver op. Boer Jan-Baptist Van der Schoor van Heerle moest een veertel rogge en drie veertel haver leveren als zijn aandeel in het contingent. Veldwachter Roosbroeckx werd belast met het ophalen ervan... maar hij werd op felle tegenstand en verwensingen onthaald en uitgescholden voor dief. Ook zijn overste, de maire (burgemeester), kreeg deze scheldnaam toegehoond. De maire legde dan ook klacht neer bij de "sous-intendant" (verantwoordelijke voor de militie en organisatie van de legerbevoorrading in het arrondissement) en bij de rechtbank. Vermoedelijk bleef deze klacht zonder gevolg wegens de val van het Franse keizerrijk door de slag van Waterloo op 18 juni 1815. Deze nederlaag had nog een ander gevolg voor Poederlee: maire Peter Proost werd als "oorlogsburgemeester" de laan uitgestuurd"temeer daar er veel betwistingen – vooral van financiële aard - met de inwoners waren.

Veldwachter Peter Roosbroeckx bleef.

Burgemeester Caeymackx richtte op 14 juni 1816 een brief tot de oversten of "capitains der borgelijke Wacht" van Poederlee. Hij pleitte voor de inrichting van een burgerwacht die dag en nacht toezicht zou houden in de gemeente, dit in samenwerking met de "marrechausée", welke laatste de voorloper is van de huidige rijkswacht. De nieuwe maire stelt deze maatregel voor wegens "de menigvuldige dief- en Baanstrooperijen, de schromelijke somenatien van geldsommen, by weze van Brandbrieven enzoverder ...". Deze burgerwacht zal zowel bij dage als bij nacht, van de morgen tot in de avond, de graan- en andere velden, de bossen en andere verholten plaatsen doorzoeken en

- 3 -

bewaken omdat hier de kwaaddoeners tegen de dageraad hier steeds hun toevlucht zochten. Het is duidelijk dat de overgang van het Franse regime naar de Hollandse overheersing gekenmerkt werd door armoede en onrust allerhande.

Dat de veldwachter naast zijn gewone veldwachterstaak ook nog als boswachter voor de baron van Poederlee fungeerde, bewijzen wel de twee processen die door Peter Roosbroeckx werden opgemaakt. De desbetreffende stukken werden door de burgemeester in het Frans opgesteld, maar door de veldwachter ondertekend.

Een eerste, opgemaakt op 3 februari 1818, betrof drie stropers van Lille, "chassant sans permis de port d'armes avec deux chiens, dits Bracq" (die zonder toelating van wapenbezit met twee honden, Brakken genaamd, aan het jagen waren).

Het andere proces verbaal, van 25 februari 1818, was gericht tegen ene Jan-Baptist Steurs die in het bos van de baron in de Aart betrapt werd met het afdoen en wegvoeren van dood hout.

Dan volgt het dramatische gebeuren.

Op 21 april 1818 ontving burgemeester Caeymacx van Poederlee die te Lichtaart woonde, het bezoek van landbouwer Jan Frans Van Opstal, die afkomstig was van Achterlee in Lichtaart. Deze had die morgen bij het opstaan om vijf uur onder de deur of in het moezgat een brandbrief gevonden met de eis om een som van 150 franken te leggen onder een plank achter de Heggekappel te Poederlee. Dit moest gebeuren om 7 uur 's avonds, wat Jan Frans Van Opstal ook deed: hij had er een bedrag van 24 Franse kronen gelegd. Meer duidelijkheid schept ons de brandbrief die in het Nederlands was opgesteld:

“

Vanopstal

Ik laet weten als dat gy op den een en twintigsten april dat is maendag aenstaende s'avonds ten Zeven uren sult brengen honderd en vyftigh frans gelt tot poeyel aen de Heg Kappel, achter den autaeer : daerleet een plank, daer sult het onderleggen te weten 150 franken in een bors vast toegebonnen en desen brief ook in de bors steken of ik zal u huys en al wat u aengaet door het vier vernielen en gy aen iemant segt.. salck u nog eens sooveel geld doen geven en als gy betaelt sal ik u mijn leven geen meer vragen.

Op de rugzijde van de brief stond: “Jan Francus Van Opstal tot Achterl.”.

Ongelukkig voor de dader van deze brandbrief ging het slachtoffer ermee naar de burgemeester van Poederlee, die notaris was te Lichtaart. Deze herkende natuurlijk dadelijk het geschrift van de veldwachter van Poederlee en op 22 april 1818 werd Peter Roosbroeckx door de marechaussée voor burgemeester Caeymacx gebracht

als verdacht de brandbrief te hebben geschreven. De veldwachter kon niet loochenen dat hij de schrijver was van de brandbrief en hij bekende deze op 18 april omstreeks 9 uur 's avonds onder de buitendeur van Van Opstal gestoken te hebben.

Op 22 april werd er op bevel van de procureur ten huize van de veldwachter, die thans op het Vossel (dorp) woonde, een huiszoeking gedaan. In een keukenkast en in een lade werden verscheidene papieren gevonden in verband met opeisingen en leveringen aan het Franse leger en ook een vierde van een blad wit papier. Dit vierde blad hoorde bij het resterende blad waarop de brandbrief was geschreven. Het huis werd van de kelder tot het dak overhoop gehaald, alle slaapplaatsen en zelfs de klederen welke de vrouw droeg werden zorgvuldig doorzocht. De inkt en de schrijffpen werden niet gevonden. Alle geschriften van de veldwachter en het bezwarend stukje papier werden in beslag genomen.

De veldwachter werd afgezet en onderging een zware straf. Pas in 1840 werd hij uit de gevangenis van Gent vrijgelaten, zeventig jaar oud ... De arme echtgenote moest ondertussen zelf maar in haar onderhoud voorzien. Er was vreselijke armoede in het huisgezin Roosbroeckx-Van Aelst.

Deze gebeurtenissen bewijzen eens te meer dat de veldwachters van die tijd maar amper wisten hoe de (financiële) eindjes aan elkaar te knopen zodat zij noodgedwongen moesten overgaan tot onwettige praktijken om aan geld te geraken! Hetgeval Van Roosbroeck is in dit verband zeker geen alleenstaand geval, want ook te Lille grepen soortgelijke gebeurtenissen plaats: hier werd in juli 1818 veldwachter Frans Bergys afgezet omdat hij in juni 1818 medeplichtig werd bevonden aan het schrijven van een brandbrief te Lille. Ook hier lag armoede aan de grond van deze brandbrief! (3).

VOETNOTEN:

- (1) *De Franse republikeinse kalender werd ingesteld in 1793, maar werd geacht aan te vangen in de nacht van 21 op 22/9/1792. Het jaar bestond uit 12 maanden van elk 30 dagen. In 1805 werd zij door Napoleon terug opgeheven.
E.STRUBBE en L.VOET, De chronologie van de middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden, Antwerpen, Amsterdam, 1960, blz;(49-50).*
- (2) *Lees hierover een prachtige bijdrage van K.NEEFS, Met Napo2eon van Gierle naar Moskou, in Jaarboek van de Heemkundige Kring Norbert de Vrijter, jg.II,(1984), blz.75-100.*
- (3) *J.AERTS en J.WILLEMS, Lille het Croatendorp, Lille, 1981, blz.89.*

K.JACOBS, eresecretaris Poederlee.